DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.02.433 **JEL classification: O30, O32, F63, L52, M21**
UDC: 005.591.6:658.9

Тетяна КУБЛІКОВА
кандидат економічних наук, професор,
кафедра менеджменту організацій,
Одеський національний економічний університет, Україна
E-mail: faro1@ukr.net
ORCID iD: 0000-0001-9196-1445
Researcher ID: S-3874-2016

Інна КУЗНЄЦОВА
доктор економічних наук, професор,
кафедра менеджменту організацій,
Одеський національний економічний університет, Україна
E-mail: inna.stream27@gamail.com
ORCID iD: 0000-0003-3017-6165
Researcher ID: B-3391-2015

ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТУРА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Анотація

Вступ. У статті досліджується сучасна інституційна архітектура системи управління інноваційним розвитком України в умовах післявоєнного відродження. У центрі уваги — аналіз ключових викликів, інституційних дисбалансів і бар'єрів, що стримують ефективне функціонування національної інноваційної системи. Обґрунтовано стратегічні напрями її модернізації з метою формування економіки знань та посилення конкурентоспроможності країни у глобальному середовищі.

Метою статті є системне осмислення та аналітичне узагальнення інституційної архітектури системи управління інноваційним розвитком економіки в умовах глобальних викликів, з особливим акцентом на післявоєнну відбудову України.

Методи (методолгогія). У роботі застосовано системний і структурно-функціональний підходи, методи порівняльного аналізу інституційних моделей різних країн. Методологічну основу дослідження становлять: міжнародні звіти і статистичні бази (Global Innovation Index, OECD STI Outlook, UNCTAD, World Bank), що дозволило виявити динаміку ключових індикаторів і трендів.

Результати. Встановлено, що інституційне забезпечення інноваційної політики в Україні є фрагментованим, малоефективним та слабо інтегрованим у глобальні інноваційні мережі. Ідентифіковано основні перешкоди: хронічне недофінансування R&D, низький рівень інтеграції науки й бізнесу, слабкий розвиток інноваційної інфраструктури та венчурного капіталу, а також нестача ефективної координації між державними органами. Водночас, війна спричинила активізацію інновацій у сферах цифровізації, оборонних технологій, IT-послуг, що підтверджує наявність потужного внутрішнього потенціалу.

© Тетяна Кублікова, Інна Кузнєцова, 2025

Отримано: 10.04.2025 р. **Рекомендовано до друку:** 12.05.2025 р. **Опубліковано:** 28.05.2025 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Кублікова Т., Кузнєцова І. Інституційна архітектура системи управління інноваційним розвитком України в умовах післявоєнного відродження. *Економічний аналіз.* 2025. Том 35. № 2. С. 433-445. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.02.433

Висновки. Для запуску інноваційної трансформації економіки України необхідна системна інституційна модернізація. Рекомендовано: прийняття комплексної Національної інноваційної стратегії до 2035 року; створення єдиного координаційного центру інноваційної політики; розвиток партнерства між університетами, наукою та бізнесом; активна участь у міжнародних програмах (Horizon Europe, Digital Europe); дерегуляція та підтримка високотехнологічного підприємництва. Реалізація цих кроків сприятиме формуванню економіки знань і забезпечить сталий розвиток у післявоєнний період.

Ключові слова: інституційна архітектура, інноваційна система, післявоєнне відродження, стратегія розвитку, економіка знань, державна політика, інституційні механізми.

Вступ

У XXI столітті інновації стали ключовим детермінантом економічної потужності та національної безпеки. Сучасні глобальні тенденції — цифровізація, екологічна трансформація, прискорення науково-технологічного прогресу — посилили потребу в ефективних інституційних механізмах управління інноваційною діяльністю. Особливого значення ця проблема набуває в умовах глибоких соціально-економічних потрясінь, до яких належить повномасштабна війна в Україні.

Російська агресія проти України спричинила колосальні людські втрати, знищення інфраструктури, деіндустріалізацію та масову міграцію населення. У таких умовах постає виклик: як забезпечити не просто відновлення, а якісну модернізацію національної економіки? Відповідь лежить у площині інноваційного розвитку, який має бути не лише наслідком економічного зростання, а його рушієм.

Післявоєнна відбудова України вимагає не механічного відтворення попередньої структури економіки, а формування нової парадигми — економіки знань, заснованої на інноваціях, високих технологіях, сталому розвитку та відкритості до глобальної кооперації. Ключову роль у цьому процесі відіграють інституційні механізми управління інноваційним розвитком економіки — нормативно-правова база, державні програми, інструменти фінансування, екосистеми підтримки стартапів, науково-освітні установи, а також міжсекторальна співпраця (модель Triple Helix).

Досвід післявоєнної реконструкції інших країн (США, ЕС (Німеччина), Китай, Південна Корея, Японія, Швейцарія) свідчить, що саме інституційно структурована підтримка інновацій та стратегічне бачення дозволили цим державам здійснити «інноваційний стрибок». У випадку України постає завдання створення сприятливого середовища для розгортання аналогічних процесів.

Мета та завдання статті

Метою статті є системне осмислення, аналітичне узагальнення та концептуалізація інституційної архітектури управління інноваційним розвитком України в умовах післявоєнного відродження. Особливий акцент зроблено на виявленні структурних бар'єрів і обґрунтуванні стратегічних напрямів модернізації національної інноваційної системи для забезпечення сталого економічного зростання, науково-технологічного прориву та інтеграції в європейський інноваційний простір.

Завдання дослідження:

- Охарактеризувати сучасний стан інституційного середовища інноваційного розвитку в Україні та виявити ключові виклики післявоєнного періоду.
- Визначити структурні бар'єри, що гальмують ефективну реалізацію інноваційного потенціалу держави.
- Проаналізувати міжнародний досвід інституційної підтримки інновацій, зокрема приклади США, ЄС, Китаю, Південної Кореї, Швейцарії та Японії.
- Сформулювати стратегічні пріоритети інституційної модернізації в Україні на період до 2035 року.
- Розробити пропозиції щодо побудови ефективної інноваційної екосистеми, що поєднує науку, бізнес, державу та громадянське суспільство.
- Систематизувати інституційні компоненти інноваційної політики в умовах післявоєнного відновлення та євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження

Упродовж останнього десятиліття інноваційна проблематика посіла провідне місце в дослідженнях з менеджменту, економіки та державної політики. В умовах наростаючої глобальної конкуренції, структурних трансформацій та техногенних викликів (пандемія COVID-19, війна в Україні, зміни клімату) інноваційний розвиток розглядається як системна відповідь на довгострокові виклики.

Світові лідери у сфері аналізу інновацій — OECD, WIPO, Світовий банк, UNCTAD — публікують щорічні доповіді (Science, Technology and Innovation Outlook, Global Innovation Index, Technology & Innovation Reports), у яких систематизовано сучасні моделі підтримки інновацій, інституційні форми їх реалізації, тренди цифрової трансформації, ефективність R&D. Наприклад, згідно з OECD STI Outlook 2023, уряди активно інвестують у низьковуглецеві технології, штучний інтелект, медичні дослідження та оборонні інновації — все це напрями, вкрай актуальні й для України в умовах повоєнної відбудови [1; 2; 7].

Класичні теорії інноваційного розвитку (Й. Шумпетер, К. Фріман, М. Портер) заклали основи розуміння інновацій як рушія творчого руйнування, джерела конкурентних переваг та фактора стійкого зростання. Відтак, сучасні дослідники — Р. Нельсон, Л. Едквіст, Г. Андерсен — фокусуються на понятті національної інноваційної системи (НІС) як комплексу інституцій, що формують інноваційне середовище країни [3].

В європейських дослідженнях (European Innovation Scoreboard 2024) простежується значний розрив між країнами-лідерами (Швеція, Данія, Фінляндія) та державами зі «скромною» інноваційною діяльністю через низку бар'єрів, а саме: низький рівень фінансування НДДКР, слабка кооперація між університетами й бізнесом, обмежений доступ до ризикового капіталу [4].

Український контекст проблеми представлено у роботах Безвершенка С., Городніченка Ю., Талаєвої О., які обгрунтовують, що ключем до інноваційної стійкості України є розвиток людського капіталу, міжнародна наукова кооперація та цифровізація державних функцій. У публікаціях Chatham House акцент зроблено на інноваціях у сфері безпеки та військових технологій — напрям, який трансформує саму природу української НІС[5; 6].

Попри наявність численних наукових доробок, бракує комплексного аналізу інституційних механізмів управління інноваційним розвитком в умовах післявоєнної трансформації економіки. Саме це і становить предмет подальшого дослідження.

Це дослідження спрямоване на виявлення ефективних інструментів, моделей і практик, які можуть бути адаптовані до українських реалій з метою забезпечення стійкого економічного зростання, структурної модернізації та підвищення міжнародної конкурентоспроможності.

Інституційна архітектура управління інноваційного розвитку формується внаслідок тривалих процесів адаптації державної політики до технологічних змін і глобальних викликів. У провідних країнах світу, таких як США, Німеччина, Південна Корея, Китай, Японія та Швейцарія, інституції відіграють стратегічну роль у створенні інноваційно-орієнтованої економіки.

США дотримуються ринково-орієнтованої моделі, де головну роль відіграє приватний сектор, а держава створює сприятливі умови через непрямі стимули. Відсутність єдиного «міністерства інновацій» компенсується потужною мережею агенцій: Національний науковий фонд (NSF), Агентство передових оборонних дослідницьких проєктів (DARPA), венчурні фонди, університети (MIT, Stanford) та приватний сектор (Apple, Tesla, Moderna), національні лабораторії. Роль військових інновацій вкрай висока — значна частка цивільних технологій виростає з оборонного сектора. Держава фінансує фундаментальні дослідження, зокрема в оборонному та космічному секторах, і надає податкові пільги, гранти (наприклад, програми SBIR), а також забезпечує захист патентів. Це сприяє розвитку динамічного підприємництва у Силіконовій долині, венчурного капіталу, університетів світового рівня. Інноваційна активність тут формується ринковою конкуренцією та приватними інвестиціями [8].

Європейський Союз реалізує багаторівневу систему підтримки інновацій — як на рівні ЄС, так і на національному. Основним механізмом є програма «Horizon Europe», яка фінансує дослідження у пріоритетних сферах. Європейська інноваційна рада (EIC), мережі хабів і Інститути інновацій та технологій (EIT) підтримують розробки й технологічні стартапи. Кожна країна-член ЄС має власні структури наприклад, Innovate UK у Великій Британії, Фраунгоферівські інститути в Німеччині. Німеччина дотримується моделі "інноваційної федералізації": мережа інституцій (Fraunhofer-Gesellschaft, Max Planck Institute, інноваційні агентства у землях, тісно інтегрованих з бізнесом. Вагоме місце займають кластери, Індустрія 4.0 та концепція смарт-спеціалізації. ЄС забезпечує нормативну підтримку єдиного ринку для стартапів, хоча між країнами існують відмінності у пріоритетах і результативності інноваційної політики [9; 10].

Китай реалізує модель "керованої інноваційної економіки" з потужним державним регулюванням. З кінця 1990-х Китай перейшов від стратегії «наздоганяючого розвитку» до фокусування на власних проривних технологіях. П'ятирічні плани й програми, зокрема «Made in China 2025», передбачають стратегічне фінансування галузей високих технологій. Китай входить до трійки лідерів світу за загальними витратами на науку (понад 2% ВВП, із тенденцією до зростання). Держава активно створює інноваційну інфраструктуру — технопарки, спеціальні зони, державні венчурні фонди. Велику увагу приділяють захисту інтелектуальної власності, стимулюванню співпраці науки й бізнесу, поверненню талановитих фахівців. В наслідок такої політики Китай є лідером за кількістю зареєстрованих патентів, публікацій у STEM-сферах, кількістю технопарків та часткою в глобальних витратах на R&D [11].

Південна Корея спирається на державне лідерство та стратегічне планування інновацій. Ключову роль відіграють чеболі (Samsung, LG, Hyundai), створено технопарки, зокрема Daedeok Innopolis. та державні програми "Creative Economy". Компанія Samsung є прикладом тісної співпраці університетів і бізнесу, що базується на стратегічній держпідтримці. З 1960-х років уряд впроваджує п'ятирічні плани, підтримує створення інституцій, як KIST, і вимагає від чеболів інвестувати в R&D. Країна входить до трійки світових лідерів за часткою витрат в R&D (понад 4,8% ВВП у 2023 році) [12; 13].

Японія вирізняється високим рівнем координації держави, корпорацій і науково-дослідних центрів. Інноваційна політика базується на довгострокових технологічних дорожніх картах і підтримці кластерів. Japan Science and Technology Agency (JST) фінансує фундаментальні дослідження, зосереджуючи увагу на нанотехнологіях, біомедичних інноваціях, робототехніці. Високий рівень комерціалізації досліджень забезпечується завдяки ефективній співпраці з промисловістю [14].

Швейцарія посідає перші місця у Глобальному інноваційному індексі, що пояснюється стабільним правовим середовищем, високою якістю освіти, інтенсивними НДДКР у фармацевтиці, біотехнологіях, точному машинобудуванні. Швейцарська інноваційна екосистема побудована на децентралізованій науковій політиці, активній участі університетів (зокрема ETH Zurich), фінансовій підтримці з боку уряду і високому рівні патентної активності [15].

Узагальнемо аналіз інституційної архітектури управління у вигляді порівняльної таблиці (табл. 1).

Таким чином, інституційні механізми, що забезпечують ефективну взаємодію між науковими установами, державою та бізнесом, а також цілеспрямоване інвестування в людський капітал і технологічну інфраструктуру, є ключовими умовами інноваційного прориву. Досвід розвинених країн свідчить, що успішна інноваційна політика потребує системного бачення, національної стратегії, інституційної гнучкості й відкритості до трансферу знань.

Крім того, важливою складовою інноваційної екосистеми є кластерна політика — створення інноваційних кластерів, наукових парків і регіональних технопарків. У країнах із високим інноваційним потенціалом ці елементи стали драйверами сталого розвитку.

Таблиця 1. Інституційне забезпечення управління інноваційним розвитком

Країна	Тип моделі	Витрати на R&D (% ВВП)	Ключові інституції	Основні сфери лідерства
США	Ринково-орієнтована, децентралізована	3.4%	NSF, DARPA, NIH, національні лабораторії	Цифрові технології, оборона, охорона здоров'я
Європейський Союз	Гібридна модель з інтеграцією на наднаціональному рівні	2.2% (середнє)	Horizon Europe, EIC, EIT, національні агенції (Fraunhofer, Innovate UK)	Зелена економіка, сталий розвиток, цифрова трансформація
Китай	Державна директивна модель	2.4%	MOST, NDRC, технопарки, SEZ, державні венчурні фонди	Штучний інтелект, біотехнології, квантові технології
Південна Корея	Інституційна координація (Top-down)	4.8%	KIST, MOTIE, KAIST, наукові містечка	Електроніка, телекомунікації, автомобілебудування
Японія	Стратегічне державне планування з акцентом на проривні технології	3.3%	JST, NEDO, університети, кластерні ініціативи	Робототехніка, нанотехнології, медицина
Швейцарія	Децентралізована, партнерська модель	3.4%	ETH Zurich, Innosuisse, Swiss National Science Foundation	Фармацевтика, біотехнології, точне машинобудування

Джерело: складено авторами за [8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15].

Отже, міжнародний досвід переконливо демонструє: без активної, узгодженої й послідовної інституційної підтримки забезпечити проривний інноваційний розвиток неможливо.

Російська агресія проти України створила безпрецедентні виклики для національної економіки, зруйнувавши інфраструктуру, логістику, виробничі ланцюги та обмеживши доступ до фінансування. Водночас, у цих кризових умовах розпочалося формування нових інституційних основ для відновлення та модернізації на засадах інноваційного розвитку. Серед них варто виділити наступні:

1. Розвиток цифрової держави. Україна впевнено посідає провідні позиції серед європейських країн за масштабами та темпами цифровізації публічних послуг. Яскравим прикладом інституційної інновації стала платформа «Дія». У 2023–2024 роках вона була визнана зразковою моделлю цифрової трансформації й почала впроваджуватись в інших країнах Глобального Півдня (зокрема, в Індонезії та Колумбії) у межах ініціативи Digital Nations Partnership. Це свідчить про інституційну експортоспроможність українських цифрових рішень.

2. Мілітарно-технологічні інновації. Повномасштабна війна спричинила бурхливий розвиток технологій подвійного призначення. Українські компанії та стартапи активно розробляють безпілотні літальні апарати (БПЛА), системи радіоелектронної боротьби (РЕБ), а також інші рішення, що поєднують оборонне та цивільне використання. Попит на dual-use технології зростає не лише в секторі безпеки, а й у логістиці, енергетиці, сільському господарстві. Це створює унікальні можливості

для інтеграції інновацій у різні сфери економіки.

3. Інновації на місцевому рівні. Роль територіальних громад у впровадженні інновацій зростає. Об'єднані територіальні громади (ОТГ) за підтримки міжнародних партнерів (зокрема, USAID, GIZ) реалізують локальні smart-проєкти у сфері енергозбереження, переходу на відновлювані джерела енергії, цифрових сервісів для мешканців. Ці ініціативи сприяють не лише підвищенню якості життя, а й формуванню інституційної культури інноваційного розвитку на місцях.

Попри позитивні сигнали в управлінні інноваційним розвитком, інституційна архітектура залишається слабкою. Аналіз стану інноваційної політики України дозволяє виокремити низку інституційних бар'єрів та проблем, що стримують інноваційний розвиток (табл. 2).

Таблиця 2. Проблеми інституційного середовища України

Проблема	Наслідки
Низький рівень фінансування науки та R&D	Витрати становлять лише ~0,4% ВВП у 2023 р.
Нерозвиненість національної інноваційної системи	Відсутність координації між наукою, бізнесом і державою
Бюрократичні бар'єри	Ускладнене створення стартапів, обмежений доступ до публічних програм
Міграція кадрів	Втрата наукового та інженерного потенціалу
Відсутність ефективних венчурних механізмів	Низький рівень інвестицій у високоризикові проєкти
Низький рівень інтеграції науки і бізнесу.	Мало спільних R&D проектів

Джерело: складено авторами.

1. Низький рівень фінансування науки та R&D. Україна хронічно інвестує в науку мізерну частку ВВП (для порівняння: 0,3–0,5% ВВП останніми роками проти 2–3% в середньому по ОЕСР) фін [16]. Державні видатки на науку залишаються низькими, а приватний сектор поки не компенсує цей розрив. Низький рівень фінансування не дозволяє оновлювати матеріальну базу досліджень, гідно оплачувати працю науковців і утримувати таланти в країні (рис. 1).

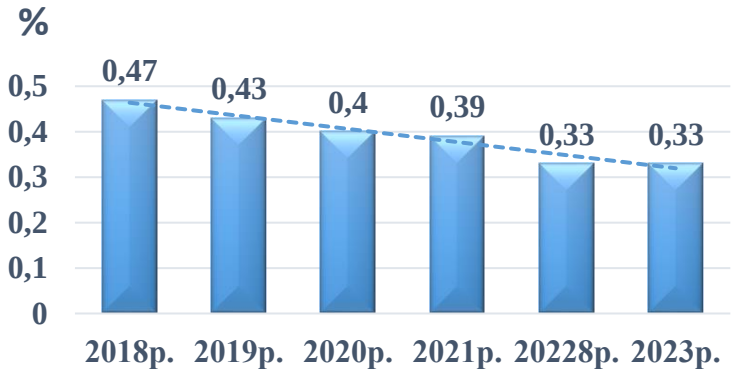

Рис. 1. Динаміка фінансування науки та R&D з 2018-2023 рр. (% від ВВП) [16].

2. *Нерозвиненість національної інноваційної системи.* В Україні відсутня цілісна система інституцій підтримки інновацій. Існує багато розрізнених елементів: окремі фонди (Український фонд стартапів), агенції (наприклад, національний офіс Horizon 2020/Europe), інноваційні кластери в зародковому стані, проте їх діяльність не скоординована загальною стратегією. Національна інноваційна стратегія лише напрацьовується (ухвалена Концепція у 2019 р., але повноцінний документ і план дій досі

відсутні чи реалізуються частково)[17]. В результаті – інституційний вакуум: відповідальність за різні аспекти інноваційної політики розпорошена між МОН, Міністерством економіки, Міністерством цифрової трансформації, галузевими відомствами, що ускладнює реалізацію єдиної політики.

3. *Бюрократичні бар'єри.* Стара нормативно-правова база і складні процедури гальмують інноваційну діяльність . Наприклад, державні закупівлі та тендери на наукові розробки досі часто відбуваються за бюрократичними правилами, що не враховують специфіку R&D. Процедури створення підприємств, експорту технологічної продукції, отримання дозволів – обтяжливі, особливо для малих інноваційних фірм. Регуляторне поле у сфері трансферу технологій, венчурних інвестицій, стартап-екосистем потребує модернізації. Деякі зрушення є (режим Дія.City для IT), але вони точкові [17].

4. *Міграція кадрів*. Низька оплата праці науковців, недостатня кількість сучасних наукових проектів та лабораторій призводять до міграції висококваліфікованих спеціалістів за кордон . За оцінками, протягом перших місяців війни країну залишило 5–10% дослідників, а і до 2022 р. відтік молодих науковців був значним [18]. Втрата людського капіталу підточує інноваційну спроможність і вимагає термінових заходів, щоб зупинити цей процес (стипендії, гранти, програми повернення талантів тощо).

5. *Відсутність ефективних венчурних механізмів*. Українська фінансова система поки що обмежено підтримує високоризикові інноваційні проекти. Венчурні фонди тільки формуються, їх небагато і обсяги капіталу малі. Банківське кредитування для стартапів практично недоступне. Інституційні інвестори (наприклад, пенсійні фонди) не залучені до фінансування інновацій. Це створює «інвестиційну яму» для проєктів, що виходять зі стадії досліджень і потребують коштів на масштабування.

6. *Низький рівень інтеграції науки і бізнесу*. Зв'язки між університетами/НАН та підприємствами залишаються слабкими. Мало спільних R&D проектів, низька частка бізнесу у фінансуванні досліджень (в Україні бізнес фінансує менш як 40% витрат на R&D, тоді як у розвинених країнах – 60–70%) [18]. Причини – як у слабких стимулах (податкових пільгах, програмах співпраці), так і у відмінностях культур: бізнес часто не довіряє якості прикладних досліджень у держсекторі, а наукові установи не налаштовані на комерціалізацію. Інституційно бракує ефективних технологічних трансфер-офісів, інноваційних брокерів, що зводили б науку з промисловістю.

7. Рисунок 2 ілюструє суттєве відставання України у залученні бізнесу до інноваційного процесу — і потребу в політиці стимулювання співпраці між наукою та підприємствами.

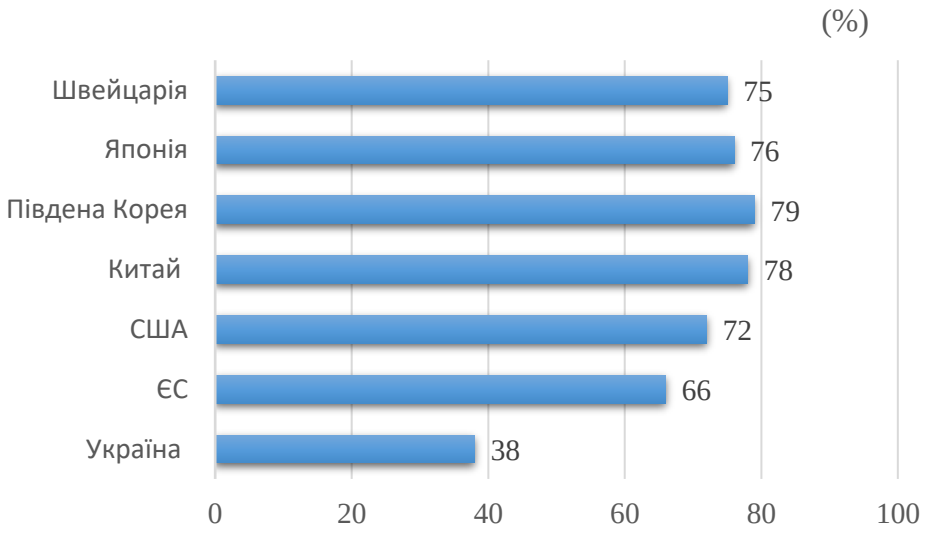

Рис. 2. Питома частка бізнес-фінансування R&D (2021–2023) [1; 21].

Інституційне середовище є ключовим фактором для розвитку інновацій. Світовий досвід доводить: там, де держава забезпечує стратегічне бачення, ресурсну підтримку та ефективну взаємодію з бізнесом і наукою — інновації дають потужний імпульс зростанню. Перелічені бар'єри утворюють системну проблему: навіть найкращі інженерні ідеї та наукові розробки в Україні нерідко не доходять до стадії впровадження саме через інституційні вади – відсутність фінансування, підтримки, сприятливих умов. Усунення цих перешкод є необхідним для успішної післявоєнної відбудови на інноваційних засадах.

Інституційні механізми відіграють визначальну роль у формуванні ефективної системи управління інноваційним розвитком, особливо в умовах структурної трансформації після масштабних потрясінь, таких як війна. Досвід провідних країн — США, Південної Кореї, Швейцарії, Японії, держав ЄС — засвідчує, що саме узгоджена державна стратегія, якісне інституційне середовище та стійкі партнерства між наукою, бізнесом і владою є основою інноваційного прориву.

Україна, яка зазнала глибоких втрат внаслідок військової агресії, опинилася на межі нового етапу розвитку, де інновації можуть стати ключовим інструментом економічної модернізації. Водночас аналіз виявив низку системних бар'єрів: хронічне недофінансування науки, слабку інституційну координацію, відтік кадрів, фрагментарну інфраструктуру. Війна, попри руйнівні наслідки, стала імпульсом до мобілізації внутрішнього інноваційного потенціалу — зокрема, у цифровізації, оборонних технологіях, IT-рішеннях.

На основі узагальнення світового досвіду та специфіки українських умов, пропонується модель із 8 ключових інституційних компонентів, що забезпечать модернізацію системи управління інноваціями в умовах післявоєнного відродження (табл. 3):

Таблиця 3. Компоненти національної системи управління інноваційним розвитком

Компонент	Зміст
1. Політична підтримка	Визначення інновацій як державного пріоритету, закріплення в урядових програмах і стратегіях
2. Національна стратегія	Прийняття довгострокової інноваційної стратегії до 2035 року з фокусом на смарт-спеціалізацію, наукоємні галузі
3. Інноваційний ланцюг	Побудова зв'язку між фундаментальними дослідженнями, прикладними розробками, комерціалізацією та масштабуванням
4. Інституційна координація	Створення платформи координації між МОН, Мінекономіки, Мінцифри, НАНУ, бізнесом
5. Фінансування інновацій	Залучення бюджетних коштів, приватного капіталу, міжнародної допомоги, запуск фондів та венчурних механізмів
6. Людський капітал	Підтримка науковців, розвиток STEM-освіти, мобільність кадрів, збереження наукових шкіл
7. Правове середовище	Спрощення регуляцій, захист прав інтелектуальної власності, сприяння стартапам
8. Міжнародна інтеграція	Участь у Horizon Europe, EUREKA, гармонізація з ЄС, створення партнерств

Джерело: складено авторами.

1. *Політична підтримка: інновації як державний пріоритет.* Інноваційний розвиток має бути закріплений як один із головних пріоритетів економічної політики держави. Це передбачає його чітке відображення у програмах уряду, секторальних стратегіях, державному бюджетному плануванні. Важливо забезпечити поступове зростання обсягу видатків на науку, дослідження та інновації. Принциповим є питання політичної волі — саме вона створює рамкові умови для запуску системних змін.

2. *Національна стратегія інновацій до 2035 року.* Необхідним кроком є законодавче закріплення довгострокової Національної інноваційної стратегії. Вона має ґрунтуватися на таких принципах: регіональна смарт-спеціалізація; підтримка наукоємних галузей;

інтернаціоналізація науки; інтеграція у глобальні інноваційні мережі.Це дозволить Україні перейти до системного управління інноваційною політикою, а не фрагментарних ініціатив.

3. *Інноваційний ланцюг: від дослідження до масштабування.* Важливо створити цілісний інноваційний ланцюг, де кожен етап — від фундаментальних досліджень до масового впровадження — буде взаємопов'язаний і підтримуваний інституційно: *Фундаментальні дослідження → Прикладні розробки → Комерціалізація → Масштабування інновацій.* Цей ланцюг повинен підкріплюватися інфраструктурою (технопарки, інкубатори, трансферні офіси) та стимулюючими інструментами на кожному етапі.

4. *Інституційна координація: єдина управлінська платформа.* Сьогодні спостерігається фрагментація інноваційного управління між МОН, Мінекономіки, Мінцифри, НАН України. Потрібно створити єдиний координаційний центр — раду, агентство або іншу платформу з достатніми повноваженнями для реалізації стратегії. Ключові кроки:

- аудит існуючих інституцій (усунення дублювання);
- створення нових структур: Фонду інновацій, Агенції з трансферу технологій тощо;
- запровадження принципів публічно-приватного партнерства в управлінні: участь представників бізнесу та науки у прийнятті рішень.

5. *Фінансування інновацій: розширення екосистеми.* Інноваційний прорив неможливий без якісної фінансової інфраструктури. Окрім бюджетних витрат, слід:

- запровадити податкові стимули для компаній, що інвестують у R&D;
- надати пільги для бізнес-ангелів та венчурних фондів;
- створити державний венчурний фонд або "фонд фондів";
- частину міжнародної допомоги спрямувати на підтримку високотехнологічних МСП;
- сформувати прозоре інвестиційне середовище, привабливе для іноземного капіталу.

6. *Людський капітал і наукова школа.* Збереження наукового потенціалу — пріоритет. Пропонується: підвищити грантове фінансування перспективних досліджень, заснувати іменні стипендії для молодих науковців, розробити програми стажувань та повернення кадрів з-за кордону (за участі діаспори). Університети повинні стати осередками інновацій – для цього надати їм більше автономії у комерціалізації розробок, заохочувати створення стартапів на базі університетів.

7. *Регуляторне середовище і захист ІВ.* Критично важливо спростити регулювання для інноваційного бізнесу: спростити процедури реєстрації і ліцензування для інноваційних стартапів, адаптувати стандарти у нових галузях (безпілотники, генна інженерія тощо) до міжнародних, щоб не стримувати розвиток. Посилити захист прав інтелектуальної власності та виконання контрактів, що підвищить довіру інвесторів. Державі варто виступати launch customer для вітчизняних інноваційних продуктів – через пілотні проекти, державні замовлення на нові технології (особливо у обороні, інфраструктурі, енергетиці), щоб дати їм шанс апробації та масштабування.

8. *Міжнародна інтеграція та трансфер знань.* Україна має активніше долучатися до глобальної інноваційної екосистеми. Пріоритети:

- участь у програмах Horizon Europe, EUREKA, розширення квот для українських учасників;
- гармонізація інноваційного законодавства та стандартів освіти з ЄС;
- розвиток партнерств із США, Канадою, Японією, Кореєю — через угоди, обміни, спільні проєкти;
- активна співпраця з діаспорою для формування глобальної мережі українських інноваторів.

Отже, післявоєнні інституційні пріоритети мають сформувати міцне підґрунтя для інноваційного прориву України. Інвестиції у науку і людей, нові або реформовані інституції, що координуватимуть політику, інтеграція в глобальні мережі – усе це критично необхідно, аби перетворити трагедію війни на точку відліку для якісно нової, знаннєво-інноваційної моделі розвитку.

Варто зазначити, що у січні 2025 року уряд вже затвердив Стратегію інноваційного та

цифрового розвитку України до 2030 року («WINWIN») [19] Цей стратегічний документ декларує амбітну мету: зробити Україну однією з світових лідерів з інновацій, що підвищують якість життя громадян. Стратегія передбачає соціальну спрямованість інновацій, адаптацію уразливих груп, розвиток експорту високотехнологічної продукції та інтеграцію з ЄС. Важливо, щоб задекларовані пріоритети були підкріплені реальними інституційними змінами та ресурсами.

Висновки

Інноваційний розвиток набуває ключового значення в умовах глобальної конкуренції та поствоєнної трансформації. Країни зі сталою інституційною архітектурою інноваційної політики, такі як США, країни ЄС і Південна Корея, демонструють високі темпи економічного зростання, адаптивності та технологічного оновлення.

У контексті війни в Україні відзначено парадоксальний ефект: попри масштабну деструкцію, внутрішній інноваційний потенціал активізувався — насамперед у сферах цифровізації, оборонних технологій, IT-послуг і нових форматів державно-приватної взаємодії.

Водночас інституційні бар'єри — хронічне недофінансування науки, фрагментарність системи управління, обмежені стимули до комерціалізації розробок, відтік людського капіталу — залишаються критичними й потребують системного перегляду державної політики.

Стратегічні орієнтири для інституційної модернізації інноваційної системи України мають охоплювати:

Формування цілісного бачення інноваційної трансформації, включаючи розробку дієвих механізмів реалізації, фінансування, моніторингу та оцінки ефективності політики.

Підтримку високотехнологічного підприємництва через інструменти грантового фінансування, податкові стимули, інноваційні закупівлі та акселераційні програми, з особливим акцентом на технології подвійного призначення (dual use).

Післявоєнну відбудову з фокусом на інноваціях, що передбачає інтеграцію принципів сталого розвитку, цифровізації та енергоефективності у кожен проєкт реконструкції.

Інституціоналізацію співпраці з ЄС — гармонізацію стандартів, приєднання до європейських наукових мереж, спільні програми підтримки стартапів і трансферу технологій.

У післявоєнний період інноваційна політика України має стати каталізатором структурної економічної трансформації. Перехід до економіки знань забезпечить зростання продуктивності, створення робочих місць нового типу та підвищення конкурентоспроможності держави на світовому ринку. Необхідні інституційні зміни включають реформу системи управління інноваціями, стабільне фінансування науки та формування ефективної екосистеми взаємодії між державою, наукою, бізнесом і громадянським суспільством.

Попри руйнівні наслідки війни, Україна отримала шанс на «інноваційний стрибок». Використання наявного потенціалу, разом із розбудовою нової інституційної архітектури, дозволить створити економіку майбутнього, орієнтовану на стійкий розвиток, безпеку та інтеграцію в європейський інноваційний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. OECD. *Science, Technology and Innovation Outlook 2023*. URL: https://www.oecd.org/sti/oecd-science-technology-and-innovation-outlook-25186167.htm
2. WIPO. *Global Innovation Index 2023*. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2023/
3. Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press, 1990.
4. European Commission. *European Innovation Scoreboard 2024*. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en

5. Chatham House. *Technology and Innovation in Ukraine*. 2025. URL: https://www.chathamhouse.org
6. Безвершенко С., Городніченко Ю., Талаєва О. Інноваційна трансформація України: виклики та можливості. 2025.
7. World Bank. *Research and Development Expenditure (% of GDP)*. URL: https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS
8. Florida R. *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books, 2012.
9. OECD. *Main Science and Technology Indicators 2023/2*. Paris: OECD Publishing, 2023. URL: https://www.oecd.org/sti/msti.htm
10. European Commission. *European Innovation Scoreboard 2023*. Brussels: EC, 2023. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en
11. National Science Foundation. *Science and Engineering Indicators 2024*. URL: https://ncses.nsf.gov/pubs/nsb20241/
12. World Bank. *R&D Expenditure (% of GDP) – South Korea*. 2023. URL: https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?locations=KR
13. Yim, J., Kim, S. Science Parks and Innovation in South Korea. *Technological Forecasting and Social Change*, 2021, Vol. 167, Article 120739. DOI: https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.120739
14. Japan Science and Technology Agency. *Annual Report 2023*. URL: https://www.jst.go.jp/report/2023/en/
15. World Intellectual Property Organization. *Global Innovation Index 2023*. Geneva: WIPO, 2023.
16. Trading Economics. URL: https://tradingeconomics.com/
17. Національна академія наук України. *Щорічна доповідь Президії НАН України про наукову та науково-організаційну діяльність*. 2023. URL: https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2024/04/240426160227111-3463.pdf
18. Deloitte Ukraine. *Venture Capital in Ukraine 2023*. URL: https://www2.deloitte.com
19. WINWIN – *Ukrainian Global Innovation Strategy 2030*. 2025.
20. USAID Ukraine. *Digital Transformation and Resilience Projects*. URL: https://www.eurasia.org/project/digital-transformation-activity-en/
21. UNESCO Institute for Statistics: *Data for the Sustainable Development Goals*. URL: http://uis.unesco.org

REFERENCES

1. OECD. (2023). *Science, technology and innovation outlook 2023*. https://www.oecd.org/sti/oecd-science-technology-and-innovation-outlook-25186167.htm
2. World Intellectual Property Organization. (2023). *Global innovation index 2023*. https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2023/
3. Porter, M. E. (1990). *The competitive advantage of nations*. Free Press.
4. European Commission. (2024). *European innovation scoreboard 2024*. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en
5. Chatham House. (2025). *Technology and innovation in Ukraine*. https://www.chathamhouse.org

6. Bezvershenko, S., Horodnichenko, Yu., & Talaieva, O. (2025). *Innovative transformation of Ukraine: Challenges and opportunities*.
7. World Bank. (2023). *Research and development expenditure (% of GDP)*. https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS
8. Florida, R. (2012). *The rise of the creative class*. Basic Books.
9. OECD. (2023). *Main science and technology indicators 2023/2*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/sti/msti.htm
10. European Commission. (2023). *European innovation scoreboard 2023*. https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en
11. National Science Foundation. (2024). *Science and engineering indicators 2024*. https://ncses.nsf.gov/pubs/nsb20241/
12. World Bank. (2023). *R&D expenditure (% of GDP) – South Korea*. https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?locations=KR
13. Yim, J., & Kim, S. (2021). Science parks and innovation in South Korea. *Technological Forecasting and Social Change, 167*, 120739. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.120739
14. Japan Science and Technology Agency. (2023). *Annual report 2023*. https://www.jst.go.jp/report/2023/en/
15. World Intellectual Property Organization. (2023). *Global innovation index 2023*. WIPO.
16. Trading Economics. (n.d.). *Trading economics*. https://tradingeconomics.com/
17. National Academy of Sciences of Ukraine. (2023). *Annual report of the Presidium of NAS of Ukraine on scientific and organizational activities*. https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2024/04/240426160227111-3463.pdf
18. Deloitte Ukraine. (2023). *Venture capital in Ukraine 2023*. https://www2.deloitte.com
19. WINWIN. (2025). *Ukrainian global innovation strategy 2030*.
20. USAID Ukraine. (2025). *Digital transformation and resilience projects*. https://www.eurasia.org/project/digital-transformation-activity-en/
21. UNESCO Institute for Statistics. (n.d.). *Data for the sustainable development goals*. http://uis.unesco.org

Tetiana Kublikova, PhD of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department Organizations' Management, Odesa State Economic University, Ukraine
Inna Kuznetsova, Doctor of Science (Economic), Associate Professor, Professor of the Department Organizations' Management, Odesa State Economic University, Ukraine

Institutional architecture of the innovation development management system of Ukraine in the conditions of post-war revival

Abstract
Introduction. The article examines the modern institutional architecture of the system of management of innovative development of Ukraine in the conditions of post-war revival. The focus is on the analysis of key challenges, institutional imbalances and barriers that hinder the effective functioning of the national innovation system. The strategic directions of its modernization in order to form a knowledge economy and strengthen the country's competitiveness in the global environment are substantiated.
The purpose. The purpose of this article is to provide a systematic and analytical understanding of the institutional mechanisms driving innovative economic development under global challenges, with a particular emphasis on Ukraine's post-war recovery.

Method (methodology). The research employs a systems and structural-functional approach, as well as comparative analysis of institutional models across countries. The methodological basis is grounded in international reports and statistical databases (Global Innovation Index, OECD STI Outlook, UNCTAD, World Bank), which enable the identification of trends and dynamics in key indicators.

Results. The study finds that Ukraine's institutional support for innovation policy remains fragmented, inefficient, and poorly integrated into global innovation networks. Major obstacles identified include chronic underfunding of R&D, a low level of science-business integration, underdeveloped innovation infrastructure and venture capital, and weak coordination among public authorities. At the same time, the war has spurred innovation in digitalization, defence technologies, and IT services, indicating significant internal potential.

Conclusions. A comprehensive institutional modernization is required to launch Ukraine's innovative economic transformation. Recommended measures include: adopting a comprehensive National Innovation Strategy through 2035; establishing a central innovation policy coordination body; strengthening partnerships between universities, science, and business; active participation in international programs (Horizon Europe, Digital Europe); deregulation and support for high-tech entrepreneurship. Implementing these steps will facilitate the development of a knowledge-based economy and ensure sustainable post-war growth.

Keywords: institutional architecture; innovation system; post-war revival; development strategy; knowledge economy; public policy; institutional mechanisms.

Cite as: Kublikova, T., & Kuznetsova, I. (2025). Institutional architecture of the innovation development management system of Ukraine in the conditions of post-war revival. *Economic analysis,* 35 (2), 433-445. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.02.433